

ВАКЦИНАЦІЯ – право чи обов'язок *правові аспекти*

*партнер АО Імунітет
к.юр.н. Роксолана Лемик*

**публічні інтереси у
захисті громадського
здоров'я**

**право на фізичну
недоторканність**

Вакцинація: обов'язок чи право?

Обов'язок

ст. 10 ЗУ "Основи законодавства України про охорону здоров'я"

Громадяни України зобов'язані:

а) піклуватись про своє здоров'я та здоров'я дітей, не шкодити здоров'ю інших громадян;

б) у передбачених законодавством випадках проходити профілактичні медичні огляди і робити щеплення;

ст. 5 ЗУ "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення"

Громадяни **зобов'язані**:

піклуватись про своє здоров'я та здоров'я і гігієнічне виховання своїх дітей, не шкодити здоров'ю інших громадян;...

проходити **обов'язкові** медичні огляди та робити щеплення у передбачених законодавством випадках;...

ч.2 ст.15 ЗУ "Про захист населення від інфекційних хвороб"

Дітям, які не отримали профілактичних щеплень згідно з календарем щеплень, відвідування дитячих закладів **не дозволяється**.

ч.1 ст. 12 ЗУ "Про захист населення від інфекційних хвороб"

Профілактичні щеплення проти дифтерії, кашлюка, кору, поліомієліту, правця, туберкульозу є **обов'язковими** і включаються до календаря щеплень.

Право

ст. 5 Конвенції "Про захист прав та гідності людини у зв'язку з використанням досягнень біології та медицини (Конвенція про права людини та біомедицину)"

Будь-яке втручання у сферу здоров'я **може** здійснюватися **тільки після** добровільної та свідомої **згоди** на нього відповідної особи.

Відповідна особа у будь-який час може безперешкодно відкликати свою згоду.

ст.284 Цивільного кодексу України:

ч. 1. Фізична особа має **право** на надання їй медичної допомоги.

ч. 3 Надання медичної допомоги фізичній особі, яка досягла чотирнадцяти років, **провадиться за її згодою**.

ст. 43 ЗУ "Основи законодавства України про охорону здоров'я"

Згода інформованого пацієнта необхідна для застосування методів діагностики, профілактики та лікування. Щодо пацієнта віком до 14 років ..., медичне втручання здійснюється за згодою їх законних представників.

ч.1 ст. 12 ЗУ "Про захист населення від інфекційних хвороб"

Повнолітнім дієздатним громадянам профілактичні **щеплення проводяться за їх згодою**... Особам, які не досягли п'ятнадцятирічного віку..., щеплення проводяться за згодою їх батьків. Особам віком від п'ятнадцяти до вісімнадцяти років профілактичні щеплення проводяться за їх згодою та за згодою батьків...

Вакцинація – це право пацієнта

ст. 39 Батьки (усиновлювачі), опікун, піклувальник **мають право** на отримання **інформації** про стан здоров'я дитини або підопічного.

ЗУ " Основи законодавства України про охорону здоров'я "

ст. 42 **Медичне втручання** – застосування методів діагностики, **профілактики** або лікування, пов'язаних із впливом на організм людини

ЗУ " Основи законодавства України про охорону здоров'я "

ст. 43 Для застосування методів діагностики, **профілактики** та лікування **необхідна згода** інформованого **пацієнта**

ЗУ " Основи законодавства України про охорону здоров'я "

Нюрнберзький кодекс

1. **Добровільна згода людини є абсолютно необхідною**
2. Експеримент повинен бути таким, щоб приносити плідні результати на благо суспільства, неможливо виправити іншими методами чи засобами дослідження, а не бути випадковим і непотрібним за своєю суттю.
3. Експеримент повинен бути розроблений на основі результатів експериментів на тваринах та знань про природну історію хвороби або іншої досліджуваної проблеми, щоб очікувані результати виправдали результати експерименту.
4. Експеримент слід проводити так, щоб уникнути всіх зайвих фізичних і психічних страждань та травм.
5. Жоден експеримент не повинен проводитися там, де є апріорі підстава вважати, що настане смерть або травма, що відключає; за винятком, можливо, тих експериментів, де експериментальні лікарі також виступають суб'єктами.
6. Ступінь ризику, який слід прийняти, ніколи не повинна перевищувати ступінь, що визначається гуманітарною важливістю проблеми, що вирішується експериментом.
7. Слід зробити належну підготовку та забезпечити належні умови для захисту досліджуваного від навіть віддалених можливостей травмування, інвалідності чи смерті.
8. Експеримент повинен проводити лише науково кваліфікований персонал. На всіх етапах експерименту слід вимагати найвищої кваліфікації та обережності тих, хто проводить або бере участь в експерименті.
9. Під час експерименту людський суб'єкт повинен мати свободу довести експеримент до кінця, якщо він досяг фізичного або психічного стану, коли продовження експерименту здається йому неможливим.
10. Під час експерименту відповідальний науковець повинен бути готовим до закінчення експерименту на будь-якому етапі, якщо він має вірогідні підстави вірити, у прояві добросовісності, вищої майстерності та обережного судження, що вимагають від нього продовження експерименту, ймовірно, призведе до травми, втрати працездатності або смерті досліджуваного.

Принцип добровільної згоди гарантується

ст. 7 Міжнародного пакту про громадянські й політичні права (ООН, 1966 рік)

ст.ст. 5; 6 Конвенції про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини (Конвенція про права людини та біомедицину)

ст. 28 Конституції України

ст.284 ЦПК України

ст.ст. 42; 43 ЗУ “Основи законодавства про охорону здоров’я”

ст .12 ЗУ “Про захист населення від інфекційних хвороб”

(НЕ)згода – відповідальність

ст. 125 Батьківські права **не можуть** здійснюватися всупереч **інтересам дитини**.

Сімейний кодекс України

ст. 164 Одна з підстав **позбавлення батьківських прав** – ухилення від виконання батьківських обов'язків по вихованню дитини

Сімейний кодекс України

ст. 43 Якщо відмову дає законний представник пацієнта і вона може мати для пацієнта **тяжкі наслідки**, **лікар повинен повідомити** про це органи опіки і піклування.

ЗУ " Основи законодавства України про охорону здоров'я "

Заборона розголошення інформації про відмову від щеплення

ст.286 Фізична особа має **право на таємницю** про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при її медичному обстеженні.

Забороняється вимагати та подавати за місцем роботи або навчання інформацію про діагноз та методи лікування фізичної особи.

Фізична особа зобов'язана **утримуватися від поширення інформації**, зазначеної у частині першій цієї статті, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків або з інших джерел.

Цивільний кодекс України

ст.46 **Не підлягають розголошенню** відомості, що стосуються лікарської таємниці.

ЗУ „Про інформацію”

ст.40 **Медичні працівники** та інші особи, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторони життя громадянина, **не мають права розголошувати** ці відомості, крім передбачених законодавчими актами випадків.

ЗУ „Основи законодавства України про охорону здоров'я”

Вакцинація – це обов'язок держави

ст. 49 Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм.

Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена.

Конституція України

ст. 5 Охорона здоров'я - загальний **обов'язок суспільства та держави**

ЗУ " Основи законодавства України про охорону здоров'я "

ст. 7 Держава гарантує всім громадянам **реалізацію їх прав** у сфері охорони здоров'я шляхом:...організації і проведення системи державних і громадських заходів щодо охорони та зміцнення здоров'я

ЗУ " Основи законодавства України про охорону здоров'я "

За державною програмою імунопрофілактики за рахунок національного бюджету покривається 10 інфекційних хвороб і ще одна хвороба – сказ, коли мова йде не про вакцинацію за календарем, а у випадку укусу тварини з підозрою на сказ.

Критерії обов'язкової вакцинації

- 1) **законність**: обов'язковість вакцинації, а також порядок і обсяг відшкодування шкоди, що може бути заподіяна життю та здоров'ю, мають бути врегульовані законом;
- 2) **наявність нагальної суспільної потреби**: повинна існувати «нагальна суспільна потреба» у запровадженні обов'язковості конкретної вакцинації. Така потреба повинна бути реальною, а не гіпотетичною чи уявною. Коли держава покладається на міркування загального інтересу чи суспільного блага для обмеження людських прав, такі міркування мають тлумачитися вузько, беручи до уваги необхідність дотримання справедливого балансу між різними інтересами у цій сфері;
- 3) **найменш обтяжлива для людських прав альтернатива**: обов'язкова вакцинація повинна бути найменш обтяжливою для людських прав альтернативою. Якщо досягнути мети - захисту населення від інфекційних хвороб – можливо досягти іншими способами, то запровадження обов'язкової вакцинації є невиправданим і неправомірним. Тому при запровадженні обов'язкової вакцинації слід довести, що менш обтяжливі для прав людини альтернативи є неможливими чи неефективними;
- 4) **пропорційність**: запровадження обов'язкової вакцинації має бути пропорційним легітимній меті, тобто має існувати розумне співвідношення між вжитими заходами і метою, що переслідується. Також повинен дотримуватися баланс між суспільними інтересами і захистом прав людини, та оцінюватися реальний ризик для населення, що зменшить чи усуне примусова вакцинація.

Судова практика

«**Вимога про обов'язкову вакцинацію** населення проти особливо небезпечних хвороб з огляду на потребу охорони громадського здоров'я, а також здоров'я зацікавлених осіб, **є виправданою**. Тобто в даному питанні превалює принцип важливості суспільних інтересів над особистими...»
Постанова Верховного Суду від 17.04.2019 р. у справі № 682/1692/17

« **Індивідуальне право** (інтерес) відмовитися від щеплення батьками дитини при збереженні обсягу права дитини на здобуття освіти, в тому числі в дошкільних закладах освіти **протиставляється загальному праву** (інтересу) інших батьків та їх дітей, які провели щеплення, перед направленням дитини для здобуття освіти в дошкільних закладах освіти з метою досягнення загального блага у формі права на охорону здоров'я, що, крім іншого, гарантовано статтями 3, 27 та 49 Конституції України»
Постанова Верховного Суду від 20.03.2018 р. у справі № 337/3087/17

Аналіз крові дитині **без згоди батьків**, не відповідає вимогам статті 8 Конвенції
М.А.К. і Р.К. проти Сполученого Королівства (2010)

Обов'язкове щеплення було **передбачено законом** і переслідувало легітимну мету
Соломахін проти України (2011)

Заходи, які оскаржили позивачі, оцінювані в національному контексті, мають **розумне співвідношення пропорційності з цілями**, яких прагне Чеська Республіка, – тобто **із захистом від захворювань, що становлять серйозний ризик для здоров'я**

«Окрім фундаментальних прав **існують також фундаментальні обов'язки і відповідальність**»
Вавржичка та інші проти Чеської Республіки (2021)

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ

Зберігай спокій та лікуй, про решту подбає

І М У Н І Т Е Т

адвокатське об'єднання